

ECCE...

Majla Sándor

Az erdélyi magyar kultúrának, így az irodalomnak mindig vannak, s ha így haladunk, ezután is lesznek adósságai. Az irodalomtörténetnek ugyancsak. Majla Sándor (1960–2015) életútja – bár a szemünk előtt zajlott – ilyen: restanciává változott. Mindössze tíz év telt el korai halála óta, de annyira távolinak rémlik, mintha évszázadokkal korábban zajlott volna. Felgyorsult az idő, s ha nem vagyunk folytonosan jelen a zajlásban, ha nem helyezzük el a nagy folyam medrében azokat a bizonyos köveket, amelyek marandók, emlékezetesek és emlékeztető, amelyek a maradást és helyenként a túlpartra való átjutást segítik, akkor nekünk annyi. A látens létezés mit sem ér. Olyan, mintha radar alatt repülnénk, valameddig eljutunk, ideiglenesen megmenekülünk, de a kutya sem veszi észre a ténykedéseinket. Erdélyben, így a Székelyföldön is voltak, vannak és lesznek ilyen rejtett életutak.

Szerencsésnek tartom magam, hogy ismerhettem Majla Sándort. Gyakorlatilag kamaszkorától, amikor az első verseit írta, élete utolsó szakaszáig, a kétezres évek második évtizedének közepéig, nagyjából tanúja lehettem a pályafutásának. Azért csak nagyjából, mert volt egy olyan időszak, egy évtized – 1995 és 2005 között –, amikor eltávolodtunk, s csak ritkán találkoztunk; és nem is annyira személyes, inkább hivatalos, irodalmi találkozások voltak ezek: rendezvényeken

szerepeltünk együtt, vagy részt vettünk egymás felvillanásain itt-ott, egy-egy kötet megjelenésekor, olykor pedig a mások számára szervezett könyvbemutatókon, olykor Budapesten, máskor Székelyudvarhelyen, de Korondon és Szovátán is. Centrumban és provinciákban bukkantunk fel olykor együtt, s mindig azt reméltük, hogy ez csak a kezdet, az igazi élet majd ezek után kezdődik...

Az emlékek felidézésére történő felkérés most nem irodalmi berkekből, hanem baráti társaságból érkezett. Középkolai osztálytársaiban fogalmazódott meg a gondolat a 45. érettségi találkozón 2024 májusában, hogy össze kellene gyűjteni az emlékeket, a dokumentumokat, a tőle származó publikációkat, illetve a róla szóló írásokat, hogy így, egybe rostáltan maradjon fenn, s szolgálja majd a következő nemzedékeket is. Mert az a jó, ha van egy kiindulási alap. Akár be is kerülhet így – utólag – a kánonba, de szolgálhat forrásmunkaként egy majdani tudományos igénnyel összeálló dolgozathoz, ha valaki egyszer majd mesteri vagy doktori értekezést szeretne Róla írni.

Két évvel járt fölöttem a gimnáziumban a Sándor évfolyama, jól ismertük egymást az osztálytársaival, többen közülük bentlakótársaim is voltak, abban az időben „nagyok”, akik hálótermi és szilenciumi felügyelőkként figyeltek ránk, mutatva a jó példát és adagolva

a csibészséget is egyaránt. Úgyhogy szívesen vettem a felkérést, hogy állítsam össze ezt a kötetet, s így valamikor a 2024-es esztendő második felében hozzá is láttam.

Nem tekintem egyszerűs munkának ezt a könyvet, hiszen megszólítottam a diáktársakat, a még élő egykori tanárokat, a pályatársakat és átnéztem a kapcsolódó bibliográfiát, igényelve a hozzátartozók segítségét is, hiszen fotókkal, kéziratban maradt szövegekkel, magán- és irodalmi jellegű levelekkel kívántam szélesíteni a spektrumot, azaz a szándékkal, hogy ne csupán betűtengert zúdítsak az Olvasó felé, hanem lazítsam fel a szövegeket itt-ott a beékelte dokumentumokkal. Több fórumon is „köröztettem” a felhívást. Néhányan rövid időn belül válaszoltak, páran csak külön és többször megismételt felkérésre, voltak ígéretők, akik azóta is hozzák/küldik a maguk emlékező írásait, egy-két kolléga ingerülten lerázott, hogy mit akarok, hagyjam őket békén, s amikor úgy éreztem, hogy utána kell néznom bizonyos részleteknek, egy-egy közös barátunkat személyesen is felkerestem, hogy mondják el kapcsolódó élményeiket. Így bővült, s ha nem is kerekedett teljes egészé, mégiscsak összeállt a kötet kéziratanyaga, amellyel az volt a szándékom, hogy a 2025-ös esztendő októberében napvilágot láthasson. Majla Sándor október 14-én töltötte volna be a 65. életévét...

Székelyudvarhely, 2024. december 2.

Simó Márton

*

Egy esszészzerű írást képzeltem el, amelyben helyet kapnak a szubjektív

meglátásaim. A kapcsolódó részleteket, a másoktól származó történeteket, visszaemlékezéseket pedig az éppen tárgyalt pályaszakaszhoz illeszttem. Időrendi sorrendben haladok, ez jelez majd némi korszakokra történő tagolódást, amelyet megpróbálok majd jelezni.

A gyökerekről

A korondi ember tisztos szegénységben élt, sokat dolgozott önmaga és családja fenntartásáért. Gyakori volt az időszakos vagy a tartós elvándorlás. A felcseperedő gyermekek – bár mindannyian kiváló képességűek voltak – nem tanulhattak tovább Sándorék családjában, ahogy elvégezték a nyolc általánost, elhagyták a falut és szolgálni mentek, később pedig a kisebb ipari munkahelyeket kerestek maguknak – ezzel magyarázható, hogy Vajdahunyadon, Déván, Székelyudvarhelyen, Szovátán kerestek és találtak maguknak megélhetést. Kivétel Sándor volt, a sorban a legkisebb. Ő azonban korán félárva lett, édesapját nem ismerhette. Ráadás még, hogy az anyai nagynya, született Máthé Karolina, Oláh Sándorné is megözvegyülve került a megfogyatkozott családhoz, szeme világát is elveszítette, hátralevő éveit vakon töltötte, ami nem jelentette azt, hogy elzárkózott a világ elől. Ő volt Nannyó, köztisztelőben álló személy a faluban, akit rokonai, ismerősei, kortársai rendszeresen látogattak, aki mindent tudott, amit egy asszonynak a régi falusi világban tudnia kellett... Sándor édesanyja, Margit néni a postán vállalt munkát, levél- és újságkézbesítő is volt egy ideig. Meg

kell itt jegyezni, hogy a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben több egyetememet végzett fiatal pedagógus tanított Korondon – Czegő Zoltán (sz. 1938), Beder Tibor (1938–2020), Asztalos Ferenc (sz. 1945), Tófalvi Zoltán (sz. 1944) –, s ami azelőtt elképzelhetetlen volt: líceum is működött a község központi iskolájában 1962 és 1974 között. Az írott szó, a művészet becsületét az is növelte, hogy Korondra húzódott haza a börtönviselt Páll Lajos, aki – bár nem vállalt többé semmilyen közéleti tisztséget vagy állami munkát – nagy hatással volt a helyi elitre, hiszen verseskötetei láttak napvilágot, és festőművészként ugyancsak egyre ismeretebb lett itthon és Magyarországon egyaránt. Nemcsak napi és hetilapokat, hanem kulturális folyóiratokat is járatott a helyi értelmiség – *Korunk*, *Utunk*, *Igaz Szó*, voltak olyan időszakok, hogy magyarországi lapokra is elő lehetett fizetni –, amelyek már kisgyermek korában rengeteg olvasnivalóval szolgálhattak Sándor számára, sokszor már azelőtt, hogy az előfizetők kezükbe vették volna. Ez a lehetőség minden bizonnyal szélesítette az olvasni szerető kisgyermek látókörét. „Rendes” könyvek is a kezébe kerülhettek a szünidők alatt, hiszen nem fogták odahaza olyan gyakran munkára. Erről Molnos Ferenc ír visszaemlékezésében. Édesanyja kiválóan megtanult virágozni is, ami a korondi fazekasok nyelvezetében azt jelenti, hogy részt vett a nyers agyagedények égetés előtti festésében, ami sajátos tudást és jártasságot igénylő tevékenység, feltételezi a kézügyességet és a kerámia-motívumok ismeretét. Ez a fajta napszámmal járó mellettevékenység többnyire a közelben

lakó, kiváló fazekasmester id. Vésztői Mihályéknál történt, aki az utcájuk végén, a Főútra nyíló saroktelken lakott. Az öreg Vésztinek akkor már nemzetközi szinten híre volt, sokan vitték el messzi földre az edényeit. Hogy milyen jó üzleti érzéke volt, ezen akkor lepődtem meg gyermekként – valamikor a hetvenes évek végén –, amikor megláttam nála a névre szóló, pontosabban a megszemélyesített csomagolóanyagot. Nem újságpapírba tekerte a cserepet, hanem saját, névvel és címmel ellátott papírosba. Később már családi reklámzacskót is készített.

Molnos Ferenc: Szuper volt

Mi mással járulhatnék hozzá ehhez a sok darabból összerakott megjelenítéshez, mint a gyermekkor emlékeivel. „A Sándort tulajdonképpen élelem tolta az élet, hiszen anyai nagybátyám és tulajdon testvéröcsém is erre a névre hallgatott. Pontosabban ennek becézett alakjára, a Sanyira, mert úgy tűnt, hogy élő ember abban a faluban ennél többre nem juthatott. Írhatták bármelyik keresztlevelére a Sándort, s olvashatták fáradt arcú hivatalnokok adott esetben így, abban a közösségben mindenik mégis csak Sanyi maradt, mert már az is több volt, mint a Sanyika, meg pláne a Sandri. Éreztem, hogy a Sándorhoz egy kis távolság szükségeltetik. Legalább akkora, mint a falu fölé emelkedő Firtoshoz, amihez fel kell emelni a tekintetet, de ahhoz mégis eléggé közel, hogy ne csupán csodáljuk, hanem szeretve szeressük. Sándorhoz nem lehet átszólni csak úgy a szomszédba a kerítés fölött, őt nem lehet focizni hívni, vagy kopsit fogni vele a patakban, mert

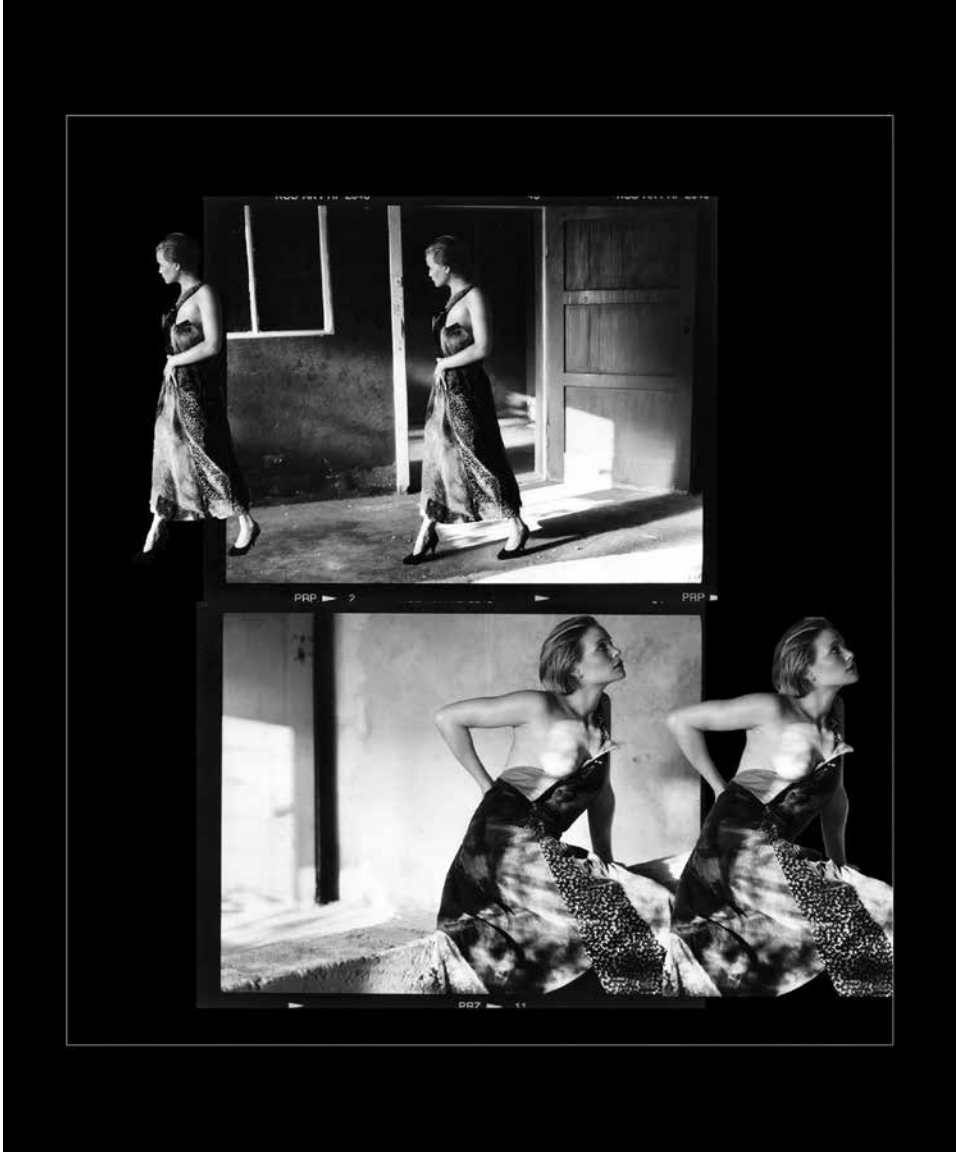
ő más” – írtam egykor e névhez való viszonyulásunkról.

Ha csak az anyám, nagyanyám elbeszéléséből ismert nagybátyám is – mert úgy ment el húszévesen, hogy egyszerre négyen szúrtak rá bicskával –, no meg a velem élő öcsém is Sanyi volt, a tőlünk második utcában lakó Majla Sanyi sem vihette ennél többre vagy kevesebbre, Sanyi volt és az is maradt nekünk.

Hiába kutakodom az emlékezetben, az első találkozás képei nem jönnek elő. Egészen kis emberkék lehettünk még, s ez minden bizonnyal ott történhetett meg a közvetlen szomszédunkban Marciéknál, akikkel ő első unokatestvéri viszonyban állt, így aztán gyakran megfordult ott. S ha már ott volt, akkor a mi kertünkbe is átjöttek birtókát vagy hullott vackort enni s teniszlabdánál alig nagyobb gumilabda után futkorászni velünk a gyepen. Marciék a szomszédos megosztott telek hátsó felében laktak, egy keskeny bejárón lehetett az utcáról bejutni az udvarukba. Nagy és kicsi házuk éppen a mi hosszú kertünk felénél volt, s ahányszor csak hátra mentünk a csűr mögötti sok-sok gyümölcsfával ékelt kertbe, számukra szem elé kerültünk. Bátyjával ők voltak az elsők, ha társakat kerestünk játékainkhoz. De munkában is gyakran kíségtettük egymást. Mondhatni, sülve-főve együtt voltunk. Persze, Majla Sanyi nem volt ott mindennapos vendég, vele csak olykor-olykor találkoztunk, ha éppen az anyja átküldte a húgához, a Marci anyjához valamiért, vagy annyira árvának érezte magát, hogy társaságunkért a Tyúkszer utcán keresztül átjött hozzánk. Ha a kertünkben nagyanyánk kitiltott, mert kitaposnánk a gyepet, csak egyetlen kerítésen kellett átmászni a túloldalon szomszédos Örménykertig, gyermekkorunk egyik fő játszóhelyéig.

Na onnan nem zavart el senki. Minden játékunkhoz alkalmas volt ez a hatalmas kert. Ősztől késő tavaszig zavaratalanul játszhattunk benne. Sízéshez, szánkózáshoz volt meredek oldal benne. Ha egy hógolyót az aljig elgurítottunk, addig már több ember erejét igénylő hatalmas tekerccsé növekedett. Őszi vasárnapokon két utca népes gyermek-serege pitykézett, futhatott benne egész délutánokat. Fűnövéskor nyáron kényvi kövér sóskakötegeket szedtünk itt. Sóskaszedéshez nem tudtunk jobb helyet ennél.

Utcasarki vakolatlan faház a Sanyi szülőháza. A rakófa már rég barnászürke patinát nyert az időben. Bár nem utcafrontban, hanem az udvar mélyén állt, az épület sarkánál volt a bejárat, deszkalépcső pár foka vezetett oda fel egy kis előszobába, ami belül szintén vakolatlan maradt. Rengeteg ide-oda lerakott tárggyal valamiféle raktár jellege volt. Eddig mindent a befejezetlenség, az ideiglenesség uralt. Látszott rajta, hogy amint lehetett, lakói fedél alá költöztek, s aztán az építés további része elmaradt. Am ha innen beléptél a konyhába, szobába, ott már egy szokásos belakott otthon képe fogadott. Minden bizonnyal ezért az épületért is szerettem ide járni. Egyetlen hasonlót láttam még, a régi posta épületét, amely ugyancsak fából készült, vakolatlan volt és a sarkán volt a bejárat, ám az előtt nem volt udvar, egészen kiépítették a Tanorok és a Malom utca sarkára, míg Majla Sanyiék otthona egy udvar mélyén volt sarokház a Rózsa utcában. A kaputól a ház felé eső részen egy fa adott árnyékot az udvarnak, úgy emlékszem, eperfa volt. Ha Marcit édesanyja a nővérehez futtatta valamiért, szívesen elkísértem. A Borvíz utcából a patak mellett a Tyúkszer ut-

cába fordultunk, s a Bolhadomb alatt – amin a Sárkánynak csúfolt öreg taplász, Gál Samu bácsi kátránypapírral borított fedelű háza feketélt – az utca átvezetett Molnár Istánék udvarán neki a Pandúroknál a hídnak, aztán már pár lépés után Majláéknál is voltunk. Izgalmas útvonal volt ez. A patak melletti letérőnél volt gyermekkorunk első fürdőhelye. Elsősorban az utcánkbeli gyerekek – jó sokan voltunk – jártunk ide. Majla Sanyinak is ez volt a legközelebbi alkalmas hely a fürdőzésre. Amúgy bennünk talált játékra, csínytevésre alkalmas társaságot. Kerekesék háza mögött az égerfák alatti kanyarban mellmagasságig érő vízben ismerkedtünk az úzás tudományával. Kövekből dugályt raktunk, azzal duzzasztottuk fel a vizet, s akik a munkában részt vettünk, magunkénak tartottuk az így kialakított fürdőhelyet. Csak azt fogadtuk be a később érkezők közül, aki maga is rárakott a dugályra néhány nagyobb követ. Mozdíthatatlan nagyságú kövek is voltak az utca felől. Ez a rész az égerek árnyékán kívül esett. Mivel a nap jól felmelegítette, arra ültünk ki melegezni, napozni. Itt kezdődött a Tyúkszer utca. A Tyúkszert mi mindig egy kis módosítással mondtuk ki. Úgy indultunk el rajta, hogy tudtuk, mindjárt túl is vagyunk rajta, mert nyúlfarknyi az egész. Kifliszerűen elkanyarodó, s a kanyarban egy kis kitérővel a Bolhadombra, ami valóban bolhányi. Molnár Istánéknál – mert István sem lehetett a faluban, csak Pista vagy Istán – az udvaron ment át az út. Balról a tornácos ház, jobbról a csűr s előtte egy szekér övezte. Van még egy ilyen a faluban, de ott a csűr előtti részt elkerítették. Istánék háza mögött akkor már nem működő malom volt. A kertünk végében lévő malomárok itt

hozta le a vizet a malomhoz s mindjárt vissza a patakba. Ha Marcival siettünk Majláékhoz, nem jöttünk körbe az utcánkon, emellett a malomárok mellett rövidítettünk.

Tele volt az utcánk gyerekekkel. Alig fordult itt elő egyke, s lány nem sok volt, többnyire fiúk. Egy-egy családban két-három fiú is akadt. Sanyi ugyan nem volt egyke, de ő is az egyik életét élte, ugyanis két testvérbátyja már felnőtt volt akkor, s a faluból is rég elköltöztek. Az édesanyjával élt kettesben. Aki jó kezű virágozó asszony volt. Fazekasokhoz járt el kerámiát díszíteni. Napestig el volt ott. Jókedélyű asszonynak ismertem. Ha otthon találtam, szívélyesen fogadott, elbeszélgetett velem, örült annak, hogy fiával barátkozom. Korabeli gyermekek nem igazán voltak a szomszédságában, unokatestvérei, Marciék révén csapódott hozzánk, Borvíz utcaiakhoz. Játékainkban részt vett, de kerti, mezei munkáinkból, nyári csapatos rözsehordó akcióinkból kimaradt. Inkább hétvégeken járt át hozzánk vagy olyan időszakokban, amikor nem jártuk az erdőt, a mezőt. Olykor együtt mentünk át a Futódomb alján egy malomárok melletti kis házban élő, Marciékkal közös nagyanyjához. Ő mindig otthon volt, ráért a látogatókkal – unokákkal és a velük jött vendéggel – foglalkozni. Sanyi édesanyja tőle örökölhette a szívélyességet és a jó kedélyt, no meg a mesélőkedvet. Mint a meder köveit kerületgető csordogáló víz, úgy indultak a történetei, észrevétlenül duzzadtak sodró áradattá, amely már vitt minket is. Amúgy izgalmas, érdekes hely volt az a bekötő utat kísérő, s közvetlenül a ház mellett elfutó bővizű malomárokmal, s ott hátul egy hajdani malom romjaival. A látvány s a hallott

régi történetek révén itt könnyen beindult a fantázia. A gyermek egy másik, egykor volt világba került, sosem látott emberekkel találkozott, átélt felkavaró eseményeket.

Valahol itt születik a képteremtő erő, amikor a külső élményeket a gyermeknek belső képekké kell alakítania. Valahol itt született Sanyi mesélőkedve is. No meg a könyvek lapjai közt. Azt hiszem, a velünk császkálások mellett is, sokat volt egyedül, s ilyenkor könyvekbe menekült. Nem tudtam róla akkor, hogy írna, nem szólt róla, de azt tapasztaltam, hogy ügyesen forgatta a szavakat.

Aztán a kamaszkor hétvégi kószálásai élnek még elevenen bennem. Marcival és Sanyival hármásban a Csigadomb alatti sóstóra jártunk. Sokat beszélgettünk mindenféléről. Peer, Ofner, Szuper – osztottunk ki magunknak játékból egy-egy titkos nevet, amelyet mások előtt sosem használtunk. Évtizedek múltán egy találkozásunk alkalmával nevetve felidézte.

– Én már akkor Szuper voltam! – mondta.

– Igen, az voltál! – válaszoltam.

– Te meg Peer!...

Krisztusi képén ragyogtak a mélyen ülő szemei. Úgy éreztem, mintha egy pillanatra visszatért volna közénk azzal a derűvel teli cinkosság, amit már rég elvesztettünk...

*

Az is a hetvenes évek közepén lehetett – ’75/’76-ban, magam is a korondi általános iskola padjait koptattam –, amikor híre kelt, hogy Sándor verseket ír. Nekem egyet sem mutatott meg. Nem voltunk annyira bizalmas viszonyban. Csak hallottam másoktól. Én saját bimbózdó „költői mivoltomat”

akkor még erősen titkoltam. Talán a vele egyidős Józsa László párat olvashattott közülük, aki szintén verselt akkor-tájt, de Laciból aztán nem költő lett, hanem kiváló keramikus, aki megújította, sőt tovább is gondolta a hagyományos korondi népi formát és stílust. Kilenc és tizedik osztályban ők ismét osztálytársak voltak Udvarhelyen, de Laci családi okok miatt abbahagyta aztán a tanulmányait, meghalt az édesapja és át kellett vennie a műhelyt és a gazdaságot. Az „ifjú költővel” való komolyabb megismerkedésem aztán a gimnázium bentlakásában történt. Eljārogattunk a Tomcsa Sándor Irodalmi Körbe, ahol voltak nálunknál „zsengőbb”, de „érettebb” író- és költő-ígéretes is: Fülöp D. Dénes (1954), Veress Gerzson (1956–1998), Bágyi Bencze Jakab (1958), Jánosi András (1960), Pintér D. István (1964) és mások. Erről az idősokról így vallott Lakatos Mihálynak, aki a tiszavirág-életű *Iffúsági Magazin* számára készített vele interjút: „(...) tizenegyedik-tizenkettedikes koromban az iskolának-tanulásom eredménye (a jegyek) nagy ívben lefelé tartott. Ezzel ellentétben egyre több időt töltöttem könyvtárban, színházban, no meg egyedül egy-egy könyvvel, elvonultan. Nem külön láthatóként vagy körülhatárolhatóként megfogalmazottan, hanem inkább indulási évek szintéziseként mégis a Tomcsa-kör segített sokat az első években. Aztán természetesen el kell mondani még azt, hogy mit jelentett az *Iffúmunokás* IM-oldala a magamfajta zöldfülű titánok számára.”

[Kissé előrébb ugorhatunk az időben, ha a Tomcsa Sándor Irodalmi Körről van szó. Amikor az itt közölt csoportkép történetét próbáltam kideríteni, érdekes dolgok derültek ki.

Nagyjából biztosnak mondható volt, hogy a '80-as évek végén: '87 és '89' között készülhetett. Nekem nem volt meg a papírkép korábban, csak az elektronikus terjedő változatot láttam, amely FB-oldalakon és villámpostán terjedt jobbra-balra a baráti körünkben. Az nyilvánvaló, hogy itt „érettebb fiatalok” vagyunk, többen is túljutottunk az első publikációkon, mi vagyunk a székelyudvarhelyi irodalmi élet „oszlopai”, ifjú „titánjai”. Bágyi Bencze Jakab (1958) költőtársunk volt abban az időszakban a kör vezetője. Felidézte, hogy ez egy év(ad)záró eseményen készülhetett, amikor több meghívottat láttunk vendégül, így került a társágunkba Egyed Péter (Kolozsvárról), Markó Béla (Marosvásárhelyről) és Ferenczes István (Csíkszeredából). „Hírünk volt a szó nemesebb értelmében – mondotta Bágyi Bencze –, jó volt a megítélésünk, olyannyira, hogy Cs. Gyimesi Éva meghívott a kolozsvári bölcsészkarra, miután ő nálunk, Udvarhelyen vendégeskedett egy alkalommal a kör meghívására. Három emberre szólt a meghívás, akkor Pintér D. Istvánnal és Majla Sándorral utaztam oda. Bent a tanszéken tartottuk a kört, magát a találkozózt a diákokkal és néhány érdeklődővel, majd elmentünk egy étterembe, ahová elkísért minket egy olyan ember is, akit nem az erdélyi irodalmi élet újdonságai és a fiatal alkotók vonzottak elsősorban, hanem munkaköri kötelessége volt a fülelés. Mindannyian tudtuk, hogy Éva nénit követik és folytonosan lehallgatják a szervek. Úgyhogy óvatosak voltunk, nem hangoskodtunk, halkan beszélgettünk a vendéglői asztalnál. Ennek a találkozásnak ránk nézve aztán nem volt semmi következménye. Az elrettentés

más irányból jött, 1988 decemberében egyazon időben többünkél házkutatásokat tartottak, bizonyos videokazetákat és szamizdatok iránt érdeklődtek. Valóban voltak, keringtek udvarhelyi értelmiségieknél ilyesmik – Orwell-kötetek, Beszélő-számok, Márai- és Nyíró-regények –, de a belügyesek nem találtak a tagoknál „csempészárut”. Egyiktől-másiktól kéziratokat vettek el, de folytatása nem volt. Mi elmondtuk egymásnak, hogy mi történt, de becsületünkre mondva nem szivárgott ki semmi gyanús, semmi ’törvényellenes’. Nyilatkozatokat viszont írtak velünk, hogy kivel, mikor és hol találkoztunk, de nem sikerült felgöngyöltetniük az összeesküvéseket, mert nem is volt ügy, hiszen egyszerű, értelmiségi, baráti csoportosulás volt a miénk. Biztos, hogy megfigyelték bennünket továbbra is, és átnézheték rendszeresen az irodalmi kör naplóját, amelyet a befogadó intézményben, a Művelődési Házban kellett tartani – nyilván –, mert akkortájt az irodalmi meg egyéb körök nem rendelkeztek jogi személyiséggel, szükség volt a felügyeletre, hogy csak a megtűrt tevékenységeket végezhesük.” Így állapotunk meg abban, hogy a fotó 1988-as keletkezésű. A döntést aztán hamarosan megerősítette Balla (Márkus) Etelka is, akit az akkori frizurája igazított el a múltó időben, „Țuțuianu mester készítette Bákóban, jól emlékszem, mert hozzá akkortájt elég nehéz volt bejutni. Abban az évben Moldvában tanítottam, a férjem pedig Kolozsváron, s mivel itt éltek a szüleim, Udvarhelyre jöttünk, ha találkozni szerettünk volna.”]

Közös volt a magyartanárunk, a kiváló pedagógus Hermann Gusztáv (1928–1988), Guszti bácsi, aki beszer-

Balról jobbra: Markó Béla, Pintér D. István, Egyed Péter, Miklósi Dénes, Fábíán (Főcze) Kornélia, Márkus (Balla) Etelka, Bágyi Bencze Jakab, Majla Sándor, Simó Márton, Ferenczes István, Bán Péter, Bartha Levente

vezett minket a helytörténeti körbe, majd a színjátszók közé is. Sándor túl ezen kiválóan táncolt, úgyhogy tagja volt a Kacsó András (1932–1987) által koreografált csoportnak, amely többször fellépett akkortájt az iskolai ünnepeken, a városi programokon, így a Szejke-napon is, s amelynek egy fellépéséről aztán tévéfelvételt készített a Román Televízió Magyar Adása (1979). Ez jelentős eredmény volt, annak ellenére, hogy főleg a reál tárgyak jóvoltából érvényesült a többség – mármint a továbbtanulás szintjén –, de érdemes megjegyezni, hogy azért akkor is élénk volt ebben az iskolában a bölcsészeti irány, a művészeti és a műkedvelői tevékenység. „Legemlékem az egész négy esztendő – írja a húszéves találkozó alkalmával készített emlékkönyvben –, mégis a lelegebb az, amikor az utolsó év utolsó osztályfőnöki óráján, miután Vilmos Mester megnézte a színjátszó

csoport búcsúelőadását, kijelentette: – Most az egyszer (addig sosem volt 10-es!) Majlának nem húzzuk le a magaviseletét, mert nagy hozzájárulása volt az előadáshoz (...) ezzel kicsit boldoggá tett, mert rájöttem, hogy nem töltöttem hiába az iskolai időt is a színpadon és a könyvtárban.” Maga az osztályfőnök, Balázs Vilmos matematikatanár is elégedett volt: „Ha egyetlen szóval kellene jellemeznem az 1979-ben végzett osztályt, akkor ezt nevezném tanári pályám csillagának. Ebből az osztályból került ki a legtöbb sikeres versenyző a matematika, fizika és kémia versenyeken. (...) Az eredménynek nagy visszhangja volt az egész megyében, sőt több egyetemi központban is (...) Jó irodalmárok, nyelvészek kerültek ki az osztályból. A táncházmozgalom és színjátszás lelkes tagjai maradandó élményeket szereztek mindannyiunk számára. Viselkedésük, demokratikus kollégi-

umi szellemük magával sodorta az egész iskola ifjúságát.”

A színjátszókör tulajdonképpen a Székelyudvarhelyi Népszínház ifjúsági tagozata volt 1977–1978 körül, ebből nőtt ki később a Vitéz Lelkek nevű csoport 1989 után, amelyet Szász M. Attila (1953–2000) vett át, aztán diáknemzedékek során át, évtizedekig vitte tovább a felesége, Szász Mihálykó Mária, aki szintén magyarszakos pedagógus volt, ugyancsak erős színházi kötődésekkel. Több itteni végzős később is tevékenykedett a „félprofi” együttes műkedvelői körében, páran pedig megkísérelték a színművészeti egyetemre – akkor Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskola – való felvételizést. Aztán Majla Sándor barátunk is, bár az 1979-es esztendőben ez majdnem felért egy „öngyilkossággal”; kihívta maga ellen a sorsot, aki színire készült, hiszen legalább tízszeres volt a túljelentkezés egy-egy helyre, és jó esetben öt-hat, esetleg hétfős évfolyamok indultak... Tamási-, Sütő- és Kányádi-darabokra emlékszem. Sándor Mókát alakította az *Énekes madárban*.

A színművészeti irány csak rövid életű, egyszeri kihívás volt számára, nem ismétlődött meg, hiszen rövid helyettesítő tanári munka következett 1979 őszétől 1980 teléig, majd a katonai szolgálat, ahonnan 1981 májusában szabadult. Reménytelenül ismét, hiszen nem maradhatott ideje az alapos felkészülésre, de azért megcélozta már akkor is a kolozsvári bölcsészkar magyar tagozatán a magyar–angol szakot. Néhány év helyettes tanári működés ismét Pálpatakán és Korondon. Menet közben annyira jól megtanulta az angol nyelvet, hogy a községközpont iskolájában az igazgatók – Bölöni

Domokos (1946), aki mellesleg prózairói pályafutása elején tartott, majd Balázs Zoltán – „jegelték” számára ezt az állást, nem hirdették meg; néha megjelentek ugyan oda kihelyezett „tájidegen” pedagógusok távoli regáti megyékből, de aztán álltak is tovább, elrázódtak valahogy a szülőhelyükhöz közelebbi intézményekben. Merem állítani, hogy az 1982 és 1988 közötti időszak volt életének legkiegyensúlyozottabb korszaka. Több évben is együtt utaztunk fel Kolozsvárra eleget tenni a kötelességünknek, és vállaltuk továbbra is bölcsészkarri sikertelenséget. Én magyar–orosz szakpárosítással kezdtem 1981-ben, majd katonaság után magyar–román kombinációval próbálkoztam. Mintha az orosz vagy a román mellékszakra könnyebben be lehetett volna jutni – legalábbis én azt gondoltam –, mert az angollal teljesen hadilábon álltam. És nem is erőltettem. Egyszer megkérdeztem Sándortól, hogy miért ragaszkodik az angol mellészakhoz? Felsőbb- és elsőrendűsége tudatában nézett rám, kérdően, hogy mit akarok, hát nem látok tisztán, majd megjegyezte, hogy világnyelv, és ebben van a jövő... Valóban így volt, érzékeltem én is, az igazi könnyűzene is angolul „szólt”, a mozifilmek java is angolszász környezetből érkezett, érzékeltem, hogy a tudományos szakirodalom leginkább angolul működik, a francia „visszavonulóban”, az oroszra pedig sokan úgy tekintettek, mint a vasfüggöny mögötti nyelv, bár a matematika és a fizika iránt érdeklődő barátainktól tudtuk, hogy a legújabb kutatások eredményei, amelyek a Szovjetunióban és a szocialista országokban történtek, azok oroszul terjednek, általában hoz-

záférhető a nagyobb városok és az egyetemek könyvtáraiban...

Aztán elmesélt egy, az oroszral kapcsolatos történetet. A középiskola második felében – tehát tizenegyedik és tizenkettedik osztályban – két idegen nyelvet tanultunk: egyet haladó, egyet pedig kezdő szinten. Mivel különböző településekről kerültük be, egyesek a németet, mások a franciát, vagy éppen séggel az orosz „hozták” magukkal. Az évfolyam párhuzamos osztályaiból így a nyelvtanárok külön-külön csoportokat szerveztek a haladók számára. A kezdő nyelv azokban az években nálunk kilencedikben az angol volt. Mivel reálprofilúvá változtatták az intézményt, 6-8 matematika és fizika óránk volt hetente, legalább ugyanannyi műszaki tárgyakból – géptan, technológia, anyagismeret, szilárdságtan stb. –, s a nyelvoktatás visszaszorult, olyannyira, hogy paródiának, egyszerű szemfényvesztésnek tűnt, hogy azért mégis legyen valami: haladóból és kezdőből is heti egy-egy óra jutott nekünk hetente. Ha bölcsészkaron kívánt továbbtanulni a nebuló, akkor csak különórakkal és nagy-nagy szorgalommal tudott ilyen téren felfejlődni. Sándor oroszos volt általánosban. Úgy alakult, hogy a Ciherbá csoportjába került. Bokor Gyula tanár elvtársról azt tartották, hogy a fogságban tanulta meg a nyelvet, és szabadulása után fejezte be a főiskolát, de egy kicsit vagy teljesen idegromcs volt. Meg azt is mondogatták, hogy az öreg, mármint Gyuszi bácsi ráadásul besúgó is. Ezt nem tudom, nem merem állítani, tény, hogy én később is jó kapcsolatban voltam vele, néha leültünk valamelyik kocsmában, és igen erősen szidtuk a rendszert, olykor más ismerősök is csatla-

koztak, de nekem e beszélgetések miatt soha bajom nem származott... Szóval, Ciherbá észlelte, hogy feltűnt az óráin ez a Majla, aki már ekkor negyedéves volt, erősen közeledett az érettségihez, de... kiderült, hogy a nagy haladás és hajtás közepette gyakorlatilag elfelejtette a cirillbetűket, alig tud elolvasni egy-egy rövid szöveget, s tízig sem képes elszámolni. Botrány lett a dologból, és kiadta Ciher, hogy a következő egy hónapban fel kell frissítenie az ismereteit, néhány vers is volt a pakliban, amelyeket elejétől a végéig fel kellett mondania, mert amennyiben ez nem történik meg, akkor nincsen zárójegy, nincsen ballagás, úgy megbuktatja, hogy csak, aminek az lesz a következménye, hogy nem állhat érettségire... Muszáj volt Sándorunknak hegy alatt abrakolnia, átjutott ezen a csapdán... Hogy Ciherbával nem volt felhőtlen a kapcsolata, előzménye volt a dolognak, kiderül az osztályuk emlékkönyvében publikált vallomásából is: „Egyszer Ciher (...) rúgott seggbe, mert nem volt befoglalva a könyvem, de bevette, mert előre domborítottam, ő megpördült nem csigolyákból álló tengelye körül, és odavágta magát a frissen olajozott deszkapadlón. (...) Én meg usgyi, ki az osztályból.” Az „elhalványult” orosz tudás mellett azonban ott volt az angol, amellyel önszorgalomból is foglalkozott a katonai szolgálat idején is, ami azonban nem volt elég ahhoz, hogy 1981-ben egyből ráálljon. Az első felvételizés csak amolyan ujjgyakorlat volt, viszont 1983-tól 1988-ig folyamatosan javultak az eredményei, de nem annyira, hogy boldoguljon is általuk.

Érdemes a múlt század '80-as éveinek elejét idézni a katonasághoz fűződő emlékeink kapcsán. Sándorral mi

az én szolgálatom idején mindvégig leveleztünk. Nyilvánvaló, hogy voltak ezekben az ide-oda közlekedő levelekben magánéleti vonatkozások is, de nem írtunk egymásnak úgy, hogy bele ne loptunk volna egy-két újabb verset. Aki nem volt katona, annak fogalma sincs arról, hogy mit jelent írásos üzenetet kapni a külvilágból, s milyen öröm üzeneteket küldeni kifelé, abba az „elhagyott valóságba”, amelyből ideig-óráig kirekedtünk. Kicsit lassú, de annál izgalmasabb. Ha jól számolom, akkor 32 levél maradt fenn abból a másfél évből. Lehetett még néhány képeslap vagy sima levelezőlap is a kapcsolattartásban, de azok – sajnos – oda veszttek. Legalábbis az én oldalamon. Feltételezhető, hogy ennyi alkalommal válaszoltam neki, de lehetséges, hogy van egy „sorozatindító”, amelyben jelzem, hogy berukkoltam. Az elküldött leveleim sorsáról keveset tudok, hiszen nem sikerült fellelnem Majla levelezését; sem a magán-, sem a hivatalos – értsd irodalmi – levelezése nem jutott el hozzám, pedig lennie kell jónéhány Egyed Péterrel, Székely Jánossal, Cseke Gáborral váltott levélnek, illetve azokat a sűrű levélváltásokat sem tudtam követni, amelyek az antológiák szerkesztésekor, az anyaggyűjtéskor keletkeztek, hiszen abban az időszakban még nem voltak elektronikus formák, a posta szolgáltatásai biztosították az információk biztos áramlását. Lennie kell egy „analóg kézírathalmaznak” is valahol, hiszen akkor még magunk gépeltük, aztán „vittük számítógépre” az írásainkat.

A Sándor leveleit megőriztem, de a képeslapokat nem találom a dobozaimban. Mindenesetre jól visszaadja a korhangulatot egy-egy ilyen levél:

*Korond, 1982. április vége
Ecsém Marci, baka fasza!*

Volt szerencsém már kétszer elpanaszolni Pistának Udvarhelyen, hogy még nem írtál, s hát szentségesszűzmária: ma megjött. Namármost:

pro prima: azért mentél katonának, hogy én nyugodtan aludhassak, és vigyázz a fingódozásra, mert nem szeretem, ha alvás közben zavarnak (...)

pro n: itt minden rendben, remélem kivirágoznak a zabos zsákok, mire hazajössz; különben itt még párszor tél lett, mióta eltávoztál a civilek soraiból.

Jövő héten fogok postázni K. Jakabnak néhány írást a tiedből, s majd a honoráriumot dicső emlékedre megiszom.

Legelőbb, amikor írni fogtam, gondolkodtam, hogy mit írjak, de aztán most látom, hogy sikerült egy oldalon végig semmit írni. Nem is ez a fontos, hanem a szándék!

Minél gyakrabban fogsz írni, annál gyakrabban fogok válaszolni.

Üdvözöllek: Majla Sándor

P. S. Következő levelemben szebben fogok írni, s majd valami női képet is küldök.

→ (Majd a második oldalon!)

Melegen ajánlom, hogy a legelső írásod mihamarabb postázd, mert kíváncsi vagyok! (Hiába! Öregedik az ember.)

Te is ilyen lehetsz

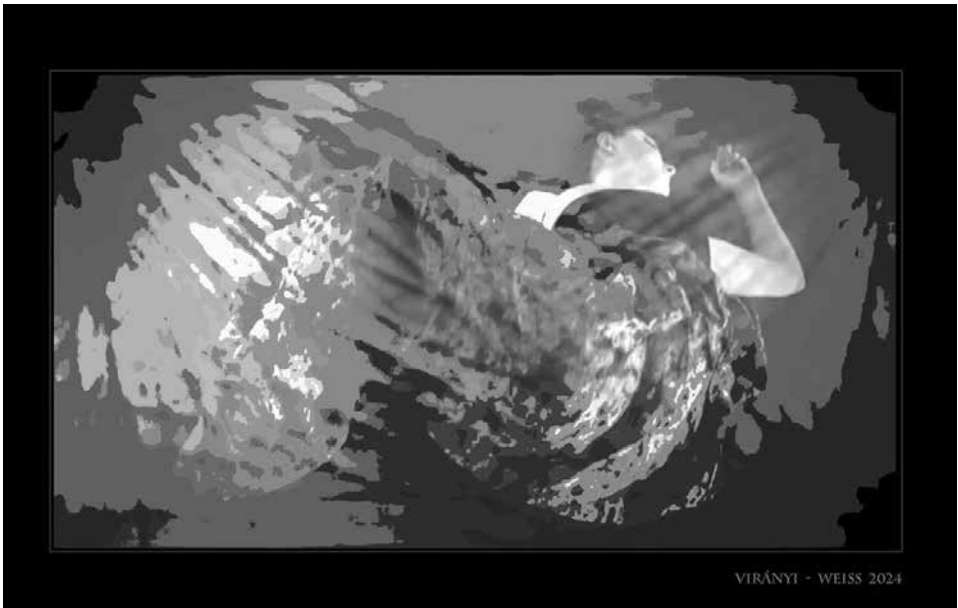
*Homlokodon fekszik ez a táj;
nézheted benne felejtett magad,
elrongyolt hétköznapjaid,
az elemeket, amikből csodás
összerakásban áll befogott szád,
bekötött szemed, magadhoz láncolt
csupasz kezéd;
(...)*

szemedben üres vászon a retina.
Mintha csak akkor lennél újszülött,
ha valaki belenéz tegnapiidba.
(Különben) csak szád van,
amivel szólhatnál,
s kezed, amivel ölhetnél –
de homlokodon fekszik ez a táj,
s ahogy nézed tükörbenfelejtett magad,
az idő cseppekben körédhull.

*Ezt azért, hogy légy napirenden a ro-
mániai magyar irodalommal!*

Még egyszer ölel: Sándor

A tervezett kötet 2025 októberére készül el, Majla Sándor születésének 65. évfordulója alkalmából. A címet a költő maga sugallta; így zárul a Székely Ferencnek adott *Hétkrajcáros gyermekkor* című interjúja: „...aztán egyszer szeretnék (...) egy könyv-ember bemutatón jelen lenni, ahol ez lenne: ECCE Majla Sándor.” Most ez meg is fog történni. Annyi különbséggel, hogy csak mi leszünk jelen fizikai valónkban, a túl-élők, reménykedve abban, hogy korán halt barátunk így köreinkbe visszatérhet. Akkor, hát, ÍME...

VIRÁNYI - WEISS 2024

